

11. Табаков Ю.Я. Про переваги ситуаційного підходу до процесу внутрішкільного управління // Рад школа. – 1979. – № 4. – С. 76-79.

12. Технологія експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому навчальному закладі: Науково-методичний посібник / А.М. Єрмола, Л.Г. Москалець, О.Р. Суджик, О.М. Василенко. – Харків: Пошук, 2000. – 260 с.

13. Файоль А. Управление – это наука и искусство. – М.: Высшая школа, 1980. – 380 с.

14. Хрыков Е.Н. Цель работы школы на год. / Сапрыкин В.С., Зайченко И.В., Кобзарь Б.С., Приходько В.Н., Сметанский Н.И., Струманский В.П., Хрыков Е.Н. и др. Организационно-педагогические основы эффективности управления функционированием школы: Методические рекомендации. – Симферополь, 2000. – 242 с. – С. 66-69.

Аннотація

Рассмотрены основные положения развития теории внутришкольного управления в Украине во второй половине XX столетия. Анализируются методы и пути достижения управленческой деятельности, способы реализации принципов управления.

*Долматова М. П.
Ніжинський державний педагогічний університет
імені Миколи Гоголя*

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ ОСОБИСТОСТІ

Орієнтація на розвиток особистості, її духовно-естетичних потреб складає сьогодні основу наукових пошуків педагогів. Важливе значення у цьому процесі відіграє естетичне виховання, яке активізує формування творчого потенціалу особистості, прагнення пізнати духовні багатства людства. Естетично виховати людину – означає сформувати її естетичне сприйняття, своєрідність якого зумовлюється передусім естетичним досвідом.

Формою виявлення естетичного досвіду дослідники вважають естетичне відношення особистості, тобто діяльнісний почуттєво-оцінний процес зв'язку з буттям (Д.Джола, Б.Замбровський, І.Зязюн, Ф.Кондратенко, Р.Сапенко, В.Чаурелі та інші).

У формуванні естетичного досвіду важливе значення відіграє ситуація освіти та виховання як сумісна діяльність і спілкування декількох індивідів.

Будь-яка спільна діяльність не може здійснюватись успішно, якщо між тими, хто її виконує, не будуть налагоджені відповідні контакти та взаєморозуміння. Основним засобом спілкування виступає мова. В поєднанні з мімікою, жестами, позою, а також різними технічними засобами (кіно, телебачення, комп'ютер тощо) слово є невичерпним джерелом формування естетичного досвіду особистості.

Питання естетичного виховання підростаючого покоління засобами мистецтва слова досліджувалися Л.Айдаровою, О.Аксьоною, О.Бандуркою, Л.Беленькою, М.Вашуленком, Н.Волошиною, С.Жупаниним, Є.Квятковським, О.Мазуркевичем, В.Мартиненко, Н.Миропольською, О.Нікіфоровою, З.Романовською, О.Савченко, Н.Скрипченко, Т.Цвелих, І.Чернявською та ін. У їхніх працях підкреслюється, що слово є вагомим засобом естетичного розвитку особистості, формування її мовленнєвої культури. Учені зазначають, що через слово духовно збагачена людина може осягнути багатогранність іншої особистості, складний світ її почуттів. Вони вважають, що слово – це завжди узагальнення, воно здатне передати найтонші емоції людей, тому виховання ставлення до мови як до мистецтва сприятиме вирішенню завдання всебічного розвитку підростаючого покоління взагалі.

Мова як знаряддя духовної творчості забезпечує, з одного боку, індивідуальну самобутність, неповторність духовної діяльності, а з іншого, – можливість інтеграції індивідуального в національне та національного в загальнолюдське. Утрата будь-якої національної або рідної мови означає не лише трагедію для народу – її носія, а й зменшення загальнолюдського духовного потенціалу. Засвоюючи через мову мистецькі символи культурних регіонів світу, людина зможе усвідомити, що є не тільки своє, а й інше, є альтернативні явища, існування яких не дає можливість нікому мати ілюзію самовдоволення і самодостатності [3, С. 115-116].

Мова як естетичний засіб пізнання світу ставить високі вимоги до адресата, для якого художні образи творів літератури і мистецтва часто виявляються „річчю у собі”.

Велику роль у подоланні цих труднощів відіграє знання ще кількох „живих” мов, коли розуміння не тільки функціональності слова, а й діалектики його змісту та використання стає умовою оволодіння іноземною мовою. На жаль, практика викладання іноземної мови як у школі, так і у вузі свідчить про те, що часто в процесі її вивчення наголошується на понятійно-логічному началі, а не на образно-емоційному, сприяючи таким чином

формуванню у школярів або студентів вузькопрагматичного підходу до суто навчального матеріалу.

На наш погляд, вирішення цих проблем полягає не стільки в площині практичного, скільки теоретичного осмислення процесу виховання мистецтвом слова на заняттях з іноземної мови. Виходячи з цього, завданням даної статті є розкриття проблеми формування естетичного досвіду особистості засобами іноземної мови.

Естетичний досвід – надзвичайно широка галузь естетичної теорії, в якій стикаються інтереси таких наук як, філософія, педагогіка, фізіологія вищої нервової діяльності, психологія, соціальна психологія, етика, естетика тощо.

Зокрема природа естетичного досвіду, його роль у формуванні особистості ґрунтовно досліджується у філософському аспекті І.Зязюном. Учений визначає естетичний досвід як специфічний, емоційно-почуттєвий досвід людини, який через потреби, мотиви, установки тощо зумовлює відношення людини до явищ об'єктивного світу та їх оцінку в парадигмі: позитивне – негативне.

Основними складниками естетичного досвіду І.Зязюн називає потреби, емоції та почуття, смаки, погляди, ідеали. „Естетичний досвід через свої складові – спеціалізовані емоції і почуття, що обов'язково зумовлюють вольову діяльність, – регулює людську поведінку, спрямовує дії людини на предмет, здатний задовольнити людську потребу” [2, С. 75]. Отже, естетичне виховання в найбільш загальному вигляді можна визначити як процес формування естетичного досвіду особистості різними його складниками. Воно розвивається у тісному зв'язку і взаємодії з іншими явищами життя, а сформований у цьому процесі естетичний досвід є „полем”, на якому відбувається соціальне „дозрівання” особи [2, С. 6].

Особистісно-значущий смисл мистецтва слова для людини виникає на основі взаємозв'язку двох сторін: художнього твору та сприймаючого його суб'єкта. Це відбувається в процесі рефлексивного акту. В сучасній науковій літературі виділяють окремі акти рефлексії, серед яких найбільш поширеними є такі: самосприйняття, самоспостереження, самоаналіз, самовідношення, самоусвідомлення. Зміст цих процесів розкриває механізм рефлексивного переосмислення суб'єктом свого особистісного досвіду. У цьому розумінні рефлексія виступає універсальним способом саморегуляції, що передбачає

готовність людини жити в постійно мінливому світі та змінювати себе і свої дії відповідно до нього.

Сприймання краси художнього твору спонукає реципієнта переосмислювати власні переживання, звертатися до інтерсуб'єктивного „Я” і спілкуватися з ним. Внаслідок присвоєння мовно-естетичного досвіду „іншого”, утворюється інтерсуб'єктивна одиниця „ми”, яка впливає на формування власного „Я”. Цей акт спрямований на пізнання людиною своєї сутності. Саме в ньому фіксується набутий мовно-естетичний досвід, що опирається на рефлексію і реалізується можливість його використання для особистісно-ціннісного осмислення мови художнього твору.

Залучення людини до культурної спадщини і, зокрема, до творів художньої літератури, веде до того, що її почуття, погляди, потреби набувають нового змісту, відповідної естетичної форми. Художній твір стає засобом формування естетичного відношення до дійсності, що включає розвиток здібностей сприймання, смаку, інтересів [1].

Читання художнього тексту на заняттях з іноземної мови повинно сприяти загальному розвитку особистості, удосконаленню вмінь та навичок мовленнєвої діяльності.

Вивчаючи іноземну мову, людина знайомиться з культурою країни, з ціннісними реаліями та нормами поведінки в іншомовному середовищі, з кращими зразками художньої творчості, які збагачують її естетичний досвід, допомагають краще засвоїти культуру свого народу.

Для того, щоб зробити висловлювання естетично дієвим і надати йому додаткової інформації, у мові (а у художніх творах найбільше) використовуються спеціальні засоби, які відомі як виражальні засоби та стилістичні прийоми.

Виражальні засоби – це фонетичні, морфологічні, словотворчі, лексичні і синтаксичні форми, які існують у мові в готовому вигляді і використовуються для емоційного підсилення висловлювання. Серед фонетичних засобів англійської мови можна назвати такі, як висота голосу, мелодія, наголос, паузація та інші. Оскільки голос людини є найсильнішим виразним засобом, то ці способи інтенсифікації є найбільш ефективними. Морфологічні засоби не дуже поширені у зв'язку з обмеженістю морфологічних форм у сучасній англійській мові. Сюди можна віднести вживання дієслова *shall* у другій і третій особі у модальному значенні (*You shall tell me the whole truth*) або вказівних займенників *those, these* з емоційним

забарвленням (*Those unpleasant people have come again*). Серед словотворчих суфіксів є декілька зі зменшувальним значенням, стабільно закріпленим за ними (*dearie, daddy, rivulet*). Найбільше виражальних засобів зустрічається на лексичному рівні — слова різної стилістичної тональності, вигуки тощо. Велику експресивність мають фразеологічні одиниці, наприклад, *Don't beat about the bush!*; *She is as weak as a kitten*.

Стилістичні прийоми відрізняються від виражальних засобів тим, що вони створюються у мовленні завдяки синтагматичним (лінійним) відношенням, що існують у тексті між стилістично відміченими і стилістично не відміченими мовними одиницями.

Емоційного забарвлення художньому мовленню в процесі вивчення іноземної мови надають такі фонетичні засоби як алітерація, асонанс та наслідування. Наприклад, асонанс полягає у повторенні однакових або акустично подібних голосних звуків. Стилістичний ефект – організувати звуковий або смисловий аспект висловлювання. Цей стилістичний прийом вважається музичним акомпанементом авторської ідеї, надаючи їй певної емоційної аури, яку кожен читач інтерпретує по-своєму. Так, у наступних рядках асонанс допомагає нам уявити яскраву картину спокійного моря тихого літнього дня:

The far breeze blew,

The white foam flew,

The furrow followed free. (S.C.)

Графон є стилістичним прийомом, що полягає у навмисному порушенні графічного образу слова або словосполучення, щоб відобразити його дійсне звучання. Він широко використовується письменниками і надає різну додаткову інформацію про персонажів.

З інших розповсюджених фонографічних засобів слід виділити декілька, що зустрічаються найчастіше. Сюди належить курсив, подвоєння літер, написання слова великими літерами або через дефіс, у розрядку, що мають на меті емоційно виділити якусь думку та справити естетичне враження на читача.

Говорячи про способи вираження експресивності на лексичному рівні, слід зазначити, що в них емоційна сила мови виявляється найяскравіше, оскільки емоційність тут стає одним з компонентів структури слова. До лексичних засобів виразності відносяться метафора, персоніфікація, алегорія, метонімія, гра слів, каламбур, іронія, епітети та інші. Всі вони використовуються авторами для того, щоб вплинути на почуття читача або слухача, надати творові виразності та

емоційної забарвленості. Прикладом можуть слугувати такі епітети, як *a mild wind, iron hate, smiling sun, iron hate*.

Найхарактернішими експресивними засобами англійської мови на синтаксичному рівні є еліптичні та номінативні речення, повтори, інверсія, паралелізм, парцеляції, риторичні питання тощо та лексико-синтаксичні – антитеза, порівняння. Приведемо приклад останнього: *She has always been as live as a bird. (R.Ch.)* Тут порівнюються людина і пташка та визначається та риса, яка є основною – жвавість і моторність дівчини.

Зі сказаного випливає, що літературна мова виступає не лише як комунікативний засіб, а й як фактор естетичного впливу. Сприймання художнього твору на заняттях з іноземної мови пов'язане, перш за все, з посиленою увагою до його виражальних засобів та стилістичних прийомів, які дають змогу читачеві або слухачеві зосереджуватись на деталях, усвідомлювати приховані у тексті відтінки думки, що у подальшому розвитку читацької активності буде сприяти формуванню естетичного смаку та інтересу, уміння вживати у мовленні образно-емоційні фігури, тобто збагачувати лексику. Для висловлення своїх ставлень, почуттів, переживань людина зможе користуватися більшою кількістю образних словесних фігур, і це розів'є її почуттєву сферу, спектр емоційних барв.

Отже, читання художньої літератури на заняттях з іноземної мови (поезії, художньої прози, драматичних творів) має велике значення для розвитку іншомовних здібностей, що відносяться до групи гуманітарних. Їх розвиток, у свою чергу, підсилює позитивну мотивацію до навчання, і таким чином, має благотворний вплив на стимулювання естетичного розвитку особистості. Формування ж знання мови, вмінь та навичок користування її зображально-виражальними можливостями у процесі мовленнєвої діяльності на основі художніх текстів, виховання певних естетичних почуттів, поглядів, смаків, потреб, інтересів та ідеалів становлять зміст процесу формування естетичного досвіду особистості засобами мистецтва слова на заняттях з іноземної мови.

Використана література

1. Буров А.И. Системный поход к эстетическому воспитанию // Эстетическое воспитание в школе. – М.: Педагогіка, 1980. – С. 7-16.
2. Зязюн І.А. Естетичний досвід особи. Формування та сфери вияву. – К.: Вища школа, 1976. – 172 с.

3. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 204 с.

Анотація

Стаття посвячена проблемі формування естетического опыта личности средствами искусства слова на занятиях по иностранному языку. Анализируется значение личностного смысла искусства слова для человека.

Жигінас Т.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

**МОТИВАЦІЙНО-СПОНУКАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ –
СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ФАКТОР ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ДО КОНЦЕРТНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В сучасних умовах розвитку педагогічних наук все більше ваги набирає метод моделювання. Його можна використати як потужний засіб формування позитивної мотивації студентів до освітньої роботи.

Вирішити проблему підготовки до концертного просвітництва можна лише з врахуванням розвитку мотиваційної сфери студентів, яка зумовлює процес становлення і розвитку їх професійних і особистісних якостей, плідність творчих устремлінь, виступає основою їх професійного і життєвого самовизначення. Якщо не забезпечити потрібної мотивації концертно-освітньої діяльності, неможливо буде досягти потрібного ефекту за час навчання.

Мета мотиваційно-спонукального компоненту полягає у винайденні стимулів заохочення студентів до концертно-просвітницької діяльності, виробленні у них позитивного ставлення до цієї частини їх професійної підготовки. Формування мотивів діяльності має велике значення, виступаючи джерелом активного засвоєння студентами умінь і навичок художньо-практичної роботи з учнями, професійних знань.

Мотивація в вітчизняній психології і педагогіці розкривається як система мотивів, що визначає конкретні форми діяльності, або поведінки людини, підкреслює необхідність аналізу цієї сукупності мотивів, якими вони зумовлюються (В.І.Войтко). Визначається, що одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів, що зовні однакові дії можуть реалізуватись завдяки різним мотивам (С.У.Гончаренко).